

Lea Fatur:

Leži otok na sred morja ...

(Dalje.)

4.

risto kliče »gospodič!« izpod obokanih vrat Grgurinove palače. Njegov mladi gospodar ne sliši. Sloni tam ob zvoniku in posluša, kako pljuska morje ob mastni zid. Kristo pokima gospé Bernardi, ki maže rumeno maslo in še bolj rumeni med na velike kose kruha. Gospa se mu nasmehne. Tudi ona ve, kaj pripoveduje Adrijanu morje: o večnem boju zanj.

Še preden so se bili Grki in Rimljani z Iliri in Kelti, z Liburni in Etruščani in Umbri za Jadran, še preden so rezale grške trireme in rimske ladje te valove, je prevažal v izdolbenem deblu po njem prastari prebivalec teh otokov in bregov kameno orodje, bičje in kože, lan in med, ki so ga pritovorili kupci iz dežel, daleč za morjem. Usmilila se je neukih brodarjev sama Mati božja in naročila sv. Nikolaju, da pokaže otočanom, kako se skladajo deske, zloži ribina, postavi jambor. Pa so rasli na otokih štveri, po morju so švigale urne šajke, kljunaste liburne, krilate bregantine, trebušni karavli, široke barke. Osvojitelji sveta, Grki in Rimljani, so zidali po otokih trdnjave, da krotijo uporne otočane. Mirje pri Sv. Damjanu, Kaštelina, Punta spominjajo še onih davnih dni. Zdaj stoji ponosni rabski zvonik na rimskih kamnih. A odletel je rimski orel, zbežal bo tudi beneški lev z Raba...

»Pokličí Adrijana,« veli gospa Bernarda, »ded ima novice zanj.« Dujmo, Mijo in Manda pridrevé z vrta: »Kranjskih dečkov nil«

Kristo razširi oči, mrmra po ploščadi: »Novice niso dobre za nas, če tudi veselijo gospo. Mamica pride po sinčka. Pa kranjskih ne maram

batin. Dobro, da se je požuril Mate; jaz in gospodič sva tukaj tako zastražena, da ne moreva sama nikamor. Nekaj skrivajo, nečesa se bojijo. Slišal sem, kakor da bi bil Djokovič na Rabu. Kaj ko bi bil zvedel, da je Adrijan tukaj? Adrijan ne sme zvedeti, sicer ga ne spravimo naprej. Oj, gospod Grgurin! Dobro ste naredili. Pisali ste takoj po mamico, obvestili starše vseh beguncev, povedali častitim očetom pri Sv. Jakobu — pa mi odjadramo kljub vsemu temu.«

»Gospodič!« se ustavi Kristo pred Adrijanom in mečka svojo rdečo čepico. »Gospodič! Z Bogom, otrok zakladov! Vsak osel ga bo videl prej kakor midva. Jutri pride gospa. Objela bo sinčka in se razjokala, pa bomo prosili odpuščanja, da smo hoteli pomagati cesarju in deželam iz turške stiske. Turek si bo osvojil Primorje in Zamorje, tebi se bodo posmehovali tvoji plemeniti sošolci, nam vsem pa čevljarski in pekovski vajenci, da ne govorim o mesarskih. Častiti očetje in hudi stric pa bodo sprejeli izgubljenega kozliča z usmiljenjem.«

Bliski švigajo iz Adrijanovih oči. Strese Krista za rame in bruhne: »Z mečem in pestjo pokažem vsakemu, ki se bi posmehoval — meni! Ded, ded! Kako me je osmešil! Po mater je pisal, da me odvede nazaj, dečka, ki ima dvanajst let! Kaj sem dojenček: »Nezrel deček si,« pravi meni, m e n i, ki bi odsekal na mah dve glavi kakor Skenderbeg. Ne grem nazaj — ne prenesem sramote. Bova pa ušla do prve trdnjave in stopila v cesarsko službo.«

»Pa preden pride gospa,« se reži Kristo. »Poslušaj, gospodič: Mate ti sporoča, da pridí pod večer na Kaštelino.« »Vse je pripravljeno,« je rekel. »Ah!« se je oddahnil Adrijan. »Vse je pripravljeno...« In ravno v času, ko bi me razorožile materine solze. Moja mati! Ali jo vidim še kdaj? Kaj, ko bi počakali, da vidim svojo mater?«

»Nikar!« odsvetuje Kristo. »Ne boš se več iztrgal iz njenih rok. Pojdi zdaj, gospodič, gospodar te pričakuje.«

Pri veliki marmornati mizi v veži je sedel ded v krogu svojih vnukov. Ostro je gledal Adrijana: »Kam so dečki s Kranjskega? Odgovoren sem zanje. Tukaj je nevarno. Dobro, da pride jutri tvoja mati do Reke. Pošljem brod ponjo. In potem se vrnete z močno stražo v Ljubljano. Tukaj je nevarno. Sumljive ladje krožijo okoli otokov, gusarji lovijo dečke in jih prodajajo na Turško in v Afriko. Včeraj je izginil Vučičev iz Jablanice. Treba bo spraviti našo galejo na morje. Imeli bomo zdaj sejo pri Sv. Nikolaju. Ne hodi nikamor, Adrijan, najbolj varen si v dedovi hiši.«

Rahlo pretrese zrak. Zvon kliče k seji. Dujmo poda dedu palico, dostojanstveno se vzravna Grgurin. Adrijana zapeče v duši, vrže se dedu okoli vratu ter prosi: »Ded, moj ded! Saj vendar nisi hud name? Ne smeš biti hud name in tudi mamica ne sme biti huda name.«

Ded pogleda ljubeče Adrijana: »Ti si naš pogumni deček, vem. Ko odrasteš, se boš smejal temu, kar si hotel kot otrok in hvaležen nam boš, da smo te obvarovali hude nesreče. Bog te obvaruj, moj Adrijan, ti zelena vejica naše hiše. Ti pa, Bernarda, pošlji hlapca, da poišče kranjske dečke.«

»Šli so z Matetom na lukó in še naprej,« se oglasi mali Dujmo. Kristo in Adrijan prebledita.

»Tako!« se namrši ded. »Najbolje bo, da zaprem Mateta v hiralnico, dokler ne odidejo dečki v Ljubljano. Stari bedak je vsem zmešal glavo...«

Adrijan gleda za dedom, dokler mu ne izgine za sv. Marijo Veliko. Mestni očetje imajo v stari cerkvi sv. Nikolaja sejo. In rabska galeja bo lovila gusarje. Kaj če zasledi dečke?

»Gospodič! Urno, preden mine seja,« migne Kristo. Kakor veter brzita do luke, mimo luke, na pot sv. Evfemije. Hiti Adrijan, a vest mu pravi: »Vrni sel!« Pa trma ga žene naprej. Dobro poznata s Kristom pot, kjer zakriva gosto grmovje in drevje staro zidovje. Tam je majhen skrit zaliv. Ladja, čoln sta v njem varno spravljena. Nikogar ne srečata na tej poti. Hlapec, ki ga je poslala teta Bernarda, je zavil proti solinam, kmetje so na poljih. Vendar se zdi Adrijanu, kakor bi šel kdo za njima. Včasih zafrfoče splašena ptica, včasih počí vejica na stezi, zašumi kamen. »Mogoče gre kdo v samostan sv. Evfemije,« reče Kristo. »Kdo bi mogel zdaj za nami?«

Molče hitita dečka mimo samostana po Kamponski dolini. Pa tisto, ki gre za njima, se ni ustavilo v samostanu. Kakor slaba vest žene dečka mimo lepe doline, žareče oči iščejo sama znamenja, ušesa poslušajo napeto. In tam na rtu prodirata z očmi v grmovje in drevje. Kaj ne moli jambor svojega vrha izza drevja. In žvižg? To ni jastrebov žvižg, to je Matetov klic. Med kopinami se spustita do zaliva, pred njima se ziblje karavel. Ōoštvo na njem vleče jadra, dviga sidro, pripravlja vesla. Tam so Mate, Nikola, Šime, Juro, sami stari mornarji. Med njimi so mladi, ki jih ne pozna Adrijan. Turnski in Grimsič, Andrejček in Rok, Janezek in Primožek švi-

gajo po krovu. Dečka ne vprašujeta, odkod je ladja, kar vržeta se v morje in plavata do nje in priplezata na krov, burno pozdravljena od

svojih tovarišev. Vesla udarijo in karavel se zgane — plava. Veter se ujame v jadra, vedno hitreje se odmika ladja od brega. Adrijan stoji ob kljunu. Z nemirnimi očmi gleda na rt Kašteline. Da ne prihiti še kdo, ki bi ga videl in ustavil na potu. Daleč je še veliko morje... Adrijan gleda, ostrmi: na vrhu rta se je očrtala moška postava. Mornar je po obleki. Rjavi obraz ima nekaj divjega, razbojniškega. Strastna jeza ga mu je spačila, ko gleda na ladjo, ki se oddaljuje. Da — kje je videl Adrijan ta obraz? Kaj se ni kazal v sanjah duši, hlepeči po maščevanju? Kar zakriči Adrijan: »Djokovič,« izdere svoj meč in hoče skočiti v vodo. Krepke roke ga zadržujejo. Psovke letijo raz krov na breg do moža, ki maha grozeče in vpije. Mate mu pokaže dolga ušesa, zadržuje besnega Adrijana: »Pusti ga, naj se iztogoti. Prišel je na Rab, da odvede tebe, mi pa smo mu odvedli ladjo, vso pripravljeno za dolgo pot. Ali ni to najlepše maščevanje? Mi gremo po zaklad, njega bodo pa izteknile straže in ga izročile mestu.«

»Djokovič!« se je tresel Adrijan, pa saj mi ne bo odšel. Glej! Skočil je v morje in plava za nami.«

(Dalje.)

Ksaver Meško:

V sveti noči.

Oj čudo, oj čudo, nebo žari,
kot ni še žarelo nikoli.
In angel blesteč iz nebes hiti
na zemske nižave nizdoli.

Prinaša pastircem naznanilo:

»Nocoj se vam božje je Dete rodilo —
o slava v višavah Bogu!«

In vsi zavzeti pastirci hitijo
na hrib, v hlev betlehemski.
In že pred Detetom ponižno klečijo
in zro mu v obraz ves nadzemski.

In z njimi poklekнем in molim še jaz:

»O Jezušček, naj Ti le gledam v obraz,
in srce bo polno miru.«